

Ünal Özmen

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın, 12 Haziran 2011 genel seçimlerinde seçim kozu olarak dillendirilmeye başladığı her öğrenciye elektronik kitap projesi hayata geçecek gibi gözüküyor. Ömer Dinçer'in Milli Eğitim Bakanı olmasının ardından yaptığı ilk açıklamalarında tekrar gündeme getirerek bilinen ayrıntılarına girmesi, karardan geriye dönüşün olmadığını gösteriyor. Seçimlerden çok önce F@TİH Projesi olarak gündeme geldiğinde projeyi Fatura Karşılığı Tüketici Kredisi olarak adlandırmıştım. İlk değerlendirmenin tepkisel olmasının nedeni, Milli Eğitim Bakanlığının eğitimde teknoloji kullanımını, uluslararası finans kuruluşlarının (Dünya Bankası, İMF, AB fonları vb.), alınacak malın teknik şartnamesinin kabul edilmesine bağlı koşullu kredisiyle yürütüyor olmasıydı. Gerçekten de MEB, eğitim kurumlarında teknoloji kullanımını, kendi belirlediği gereksinimler üzerinden yürütmüyor: Uzun vadeli “düşük faizli” kredi kullanmayı ülkeye sıcak para girişi fırsatı olarak görüp işaret edilen malı/malzemeyi alma konusunda oldukça hevesli davranıyor.

Bu tür kredileri kullanmanın hükümetler açısından oldukça avantajlı yönleri var: Bir yandan gelişmeleri izleyen ve “çağa ayak uyduran” politikaları benimsemiş olursun bir yandan da dışarıdan gelen kaynakları içeride yandaşlarına taksim ederek partinize hizmet edecek kalıcı bir sermaye grubu yaratılmasını sağlıyorsun. Böylesi projelerin bir de yan kazanımı var; o da “ikna olma” karşılığı olarak süreci yöneten bürokrasinin aldığı rüşvet! 2006'da skandala dönüşen Fen ve Teknoloji dersinde kullanılmak üzere laboratuvar malzemesi alımı olayında gördüğümüz gibi bürokrasi, yasalara uymasa da çıkar ilişkisi üzerine kurulu kararları uygularken sınır tanımıyor. O tarihte, sadece, sağlanan kredinin kullanım süresini geçirmemek pahasına 19 milyon Dolarlık laboratuvar malzemesinin ihalesi yapılmadan Bilgin Eğitim, Meteksan, GNC Makine ve Prodem şirketlerinden alımı yoluna gidilmişti; üstelik teknik şartnameye uygun olup olmadığına bakılmıyorduk! İlginçtir, daha sonra yapılan komisyon incelemesinde, komisyonun üyelerine yönelik baskılara rağmen malzemelerin, Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine uygun bulunmadığı tespit edilmişti. BirGün'de belgeleriyle birlikte gündeme getirdiğim bu olay sonunda açılan soruşturmada Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanı

bir başına suçlu bulunup “kınama” ile cezalandırıldı! Burada, MEB’in destekleyicisi olup öğrencilere önerdiği ve TNET üzerinden erişimi sağlanan VİTAMİN adlı CD’lerin de TTKB tarafından reddedilmiş olduğunu yani onaysız olduğunu bilmekte yarar var. Bu olayı, MEB’in eğitimde teknoloji kullanımını hangi ölçütlere dayandırdığının anlaşılması için belirttim. Kuşkusuz başka konularda, örneğin donanım malzemesi, ders kitabı, eğitim materyalleri sağlanmasında farklı bir yol izlenmiyor.

Basılı ders kitabı yerine elektronik kitaba geçilmesi, sınıfların, akıllı tahta olarak adlandırılan dijital ekranla desteklenmesi fikri de şu aşamada bir gereksinim olarak ortaya çıkmış değil. Bir köşe yazısı sınırları içinde belirttiğim gibi elektronik kitap, masum bir eğitim materyali olmanın ötesinde ekonomik ve siyasi bir proje olması bakımından farklı anlamlar taşıyor. Yukarıda belirttiğim aksine, iyi yönetilse bile devasa bir pazarın sürekli müşterisi olmak bu projenin en önemli sonucudur. **Tablet bilgisayara**

bağımlı hale getirilen kullanıcı, sadece 10 inçlik bir ekrana sahip bu aletin ötesinde sürekli güncellenen/eklenen yazılımları, çoğu zorunlu, önemli bir kısmı da kullanıcının kısırtılan fantezisini tatmin etmeye dönük yan donanımları kullanmak zorunda kalacaktır. Okullar, sürekli savunma ve saldırı silahını yenilemek zorunda kalan ordu gibi kısır bir döngünün içine girecektir. Basılı kâğıt (ders kitabı) kullanmanın daha pahalı olduğu, elektro-

nik kitaba geçişle ağaç kesiminin azalıp çevrenin korunmasına katkı sunacağı görüşü de doğru değil. En az üç yıl kullanılacak basılı ders kitabının öğrenci başına maliyeti ortalama 20 TL. iken cep telefonu, iPad, notebook gibi taşınabilir cihazların sadece batarya maliyeti ders kitabı bedelini fazlasıyla aşacaktır. Bataryaların çevreye verdiği zarar tartışılmadığı için bu yönüne girmeyi gerekli görmüyorum.

Elektronik kitap (e-kitap), çeşitli yazılım programlarında (PDF, HTML, XML) açılan, elektronik ortamda kitap formatında hazırlanmış yazılı ve görsel dokümanların görüntülenmesini sağlayan küçük bilgisayarlara Türkiye Başbakanının verdiği addır. Aslında elektronik kitap, cihazın kendisi değil, bir kitabın tüm içeriğinin kitap formatında elektronik ortamda barındırılmış halidir. iPad olarak bilinen ve Notebooktan küçük olduğu için **tablet** olarak da adlandırılan bu cihaz, işlevselliği oranında bilgisayara benzetilmektedir. Tabii fiyatını da sahip olduğu işlevleri (Boyut, ekran özelliği, kapasite, işlemci özelliklerine ek olarak kamera, cep telefonu gibi ekstralar) belirlemektedir. Halen kültür kitaplarının okunmasında kullanılsa da Türkiye’de tablet bilgisayar sahibi kullanıcılarının çok az bir kısmı e-kitap okurudur.

Ders kitaplarının tablet bilgisayarlara yüklenmesi elbette siyasi bir beklentiyi de karşılayacaktır: Projenin sunumunda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan “Her yavrumuza bir elektronik kitap vereceğiz. Bütün müfredat bunun içerisinde olacak. İcabında bununla gidip geleceksin, başka bir şeye gerek yok, hazine bu hazine.” demişti. Başbakan gayet açık bir dille tüm öğrencilere tek müfredat, tek kitap dayatacağını söylemektedir. Bu, öğrencinin,

içeriği ve yazılımı müdahaleye kapalı, belli (dar) görüşlü bir gücün denetimine girmesi demektir. Tablet bilgisayarların uzaktan kumandalı (internet aracılığı ile) olması ise yararlanılacak WEB adreslerinin sansürlenmesi gibi sonuçlarıyla ayrı bir tehlikeye işaret etmektedir. Kablonun bir ucunun yetişkinler için interneti filtrelemeyi planlayan zihniyetin elinde hangi amaçlar için kullanılacağını tahmin etmek zor olmasa gerek.

dört sözcükten oluşan en fazla beş satır görünür olacaktır. 10 puntoluk tam sayfa bir yazıyı ekranda aynı büyüklükte görmek mümkün değildir; yazı öne çekilip büyütüldüğünde ise satırın sağ/solu, altı/üstü görünmeyecek en basitinden hızlı ve anlamlı okuma becerisini kazandırmayı olumsuz etkileyecektir. Bunlar, eğitim amaçlı yazılımlarda basite alınacak teknik ayrıntılar değildir.

Tablet bilgisayarların önemli bir handikabı da basılı ders kitabı için belirlenmiş eğitim standartlarını taşımaması olacak gibi gözüküyor: Örneğin, ders kitaplarının öğrenci düzeyine göre belirlenmiş boyutu ve puntosu tabletlere nasıl yansıtılacak?

Sanıldığı gibi aksine görüntünün büyütülmesi boyutta kaynaklanan sorunu gidermeyecektir. Ders kitapları hazırlanırken metni destekleyen resmin ve karşılıklı sayfaların birlikte görülmesi, konunun bütün olarak algılanması açısından dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur. Tabletlerde karşılıklı sayfaları görebilmek için görüntünün küçültülmesi gerekecektir. Şekil, grafik, resim gibi görsel unsurların detayını görebilmek için büyütülmesi de onu açıklayan yazı ile bağlantısının kopmasına nede olacaktır. Aynı şey yazıların puntosu için de geçerlidir: Okul kitaplarında, sınıflar yükseldikçe küçülen puntolar kullanılmaktadır. Birinci sınıfta 20-24 olan punto, beşinci sınıftan itibaren 10 puntoya düşmektedir. 10 inçlik ekranda, 24 punto ile yazılmış bir metnin,

Öğrencilere dağıtılacağı söylenen elektronik kitapların teknik özellikleri hakkında açıklayıcı bilgiye sahip değiliz. Siyasetçiler, üzerinde işlem yapılabilen ve internet bağlantısı kurulabilen *etkileşimli gelişmiş küçük bir bilgisayardan söz ediyorlar. Daha sonra Başbakan Erdoğan'ın açıkladığı fiyatlara bakılırsa tarif edilen şeyin elektronik kitap ve bilgisayar işlevli tablet olmadığı görülüyor. Başbakan, birim fiyatının 25-35 Dolar arası olacağını söylüyor. Öyleyse bu olsa olsa tek kullanıcı, bir sonraki yıla transfer edilemeyen plastik kasalı, işlevleri sınırlı; disk alanı, remi ve ekran çözünürlüğü düşük ve halen kitapçılarda oyuncak olarak satılan bilgisayar benzeri bir şey olur. Ders kitaplarının içeriğinin büyük görselli ve renkli olması, yüksek çözünürlüklü ekran, yeterli bellek ve RAM gerektirdiği düşünüldüğünde 50 liralık bilgisayarın amaca da uygun olmadığını görmek gerekiyor.*

görsel unsurların detayını görebilmek için büyütülmesi de onu açıklayan yazı ile bağlantısının kopmasına nede olacaktır. Aynı şey yazıların puntosu için de geçerlidir: Okul kitaplarında, sınıflar yükseldikçe küçülen puntolar kullanılmaktadır. Birinci sınıfta 20-24 olan punto, beşinci sınıftan itibaren 10 puntoya düşmektedir. 10 inçlik ekranda, 24 punto ile yazılmış bir metnin,

Halkımız, teknoloji ürünlerini kullananların mutlaka başarılı olacağı gibi yanlış bir algıya sahip. Oysa teknolojik ürünler de sonuçta insan tarafından kullanılan araçlardır; başarı da başarısızlık da onun teknoloji ile ilişkisine, kullanabilme yeteneğine ve hangi amaçlar için kullandığına bağlıdır. Sahip olduğumuz basit elektronik aletleri bile tam kapasite ile kullanamadı-

ğımız dikkate alındığında, beklide hayatında ilk kez bilgisayarla karşılaşacak bir çocuğun eline kullana kullana öğrenilir anlayışıyla karmaşık işlevleri olan bir aracı vermek doğru değildir. Bundan dolayı **teknolojik ömrü kısa olan bilgi teknolojisi ürünlerini kullanıma sunmadan önce kullanıcının yetiştirilmesi zorunludur**. Fakat geçmiş deneyimler projeyi gündeme getirenlerle yönetecek olanların bunun ayırımında olmadığını göstermektedir.

Bunca ciddi kaygının ardından, günlük hayatımıza girişine direnemediğimiz bu “teknoloji harikası” aletlerin çocuklar tarafından kullanımına direnecek miyiz? Elbette hayır... Teknolojik aletlerin, kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek tahmin edilebilir olumsuzluklarına; onu bize sunan anlayışın samimi olmayan niyetine dikkat çekmek, bilgi teknolojisi araçlarının kullanımına itiraz olarak değerlendirilemez. Önemli olan, bilgi teknolojisi ürünlerinin eğitimin amaçları ve diğer bileşenleriyle **uyumlandıktan sonra, yani altyapısı hazırlanarak, amaca dönüştürmeden araç olarak kullanıma sunulmasıdır**. Bu alana yatırım yapılırken dikkat edilmesi gereken şey, teknolojik ürünün hangi amaçla kullanılacağına önceden belirlenmesidir. Bilgisayarı, bilgiyi analiz edip yeni bilgiler üretme aracı olarak kullanma düzeyine gelmeden, ona sadece bilgiye ulaşım aracı olarak sahip olmak bizi kullanıcı olmaktan öteye götürmez. **Teknolojiye yatırım yaparken teknolojik ürünlerin bilgi ile birlikte üretildiğini, bilgi hızında demode olan sürekli yenilenmesi gereken bir yatırım olduğunu unutmamak gerekiyor**.

Bütün bu kaygılar, teknolojinin eğitimde kullanılmasında alternatif yolların düşünülme-

sini zorunlu kılmaktadır. Bence **yapılması gereken, Milli Eğitim Bakanlığının öncelikle okulların ve her öğrencinin erişimine açık dijital bir kütüphane oluşturmaktır**. Sözünü ettiğimiz kütüphane, onaylı tüm ders kitapları ile özel yayıncıların ürettiği yardımcı eğitim materyallerini barındırmalıdır. (Kurulacak dijital kütüphaneye MEB tarafından yayımlanmış klasiklerin yüklenmesi ve hatta telif ücreti ödemek koşuluyla öğrencilerin okumasında yarar görülen kültür kitaplarının da eklenmesi mümkündür.) Adına elektronik kitap, tablet bilgisayar, iPad de desek bilgisayar, yukarıda belirttiğim gibi alternatif eğitim materyallerine hızlı erişimin aracı olarak, eğitime yardımcı materyallerden biri olarak düşünülmalıdır. Öğrencinin kontrol edemediği hiçbir alet, eğitimin temel unsuru haline getirilmemelidir.

Tablet bilgisayarların ders kitabı yerine kullanıldığı örnek bir ülke yok. Dolayısıyla örgün eğitimi ne yönde etkilediği konusunda bir araştırmaya dayalı fikir de yok. Öyleyse acelemiz ne, aklımızı başımıza toplayıp önce Fransa’da Maria’nın, Almanya’da Helga’nın çantasını bıraktığını görüp uygulamanın üretici ülkelerde denenmesini beklemek daha uygun olmaz mı? Başbakanın *“Her yavrumuza bir elektronik kitap vereceğiz. Bütün müfredat bunun içerisinde var. İcabında bununla gidip geleceksin, başka bir şeye gerek yok”*, Milli Eğitim Bakanının *“Dört yıl içinde tüm öğrencilere tablet bilgisayar dağıtacağız”* açıklaması umarım siyaseten türbinlere söylenmiş sözlerdir.